



Бизрэнис-2020

БИЭРЭПИСКЭ БЭЛЭМНЭНЭБИТ

Российскай Федерация Бырабыыталыстыбатын 2017 сыл сэттиннэ 4 күнүнээби 2444 №-дээх дьаһалыгар олобуран, дойду үрдүнэн 2020 сыл алтынныы 1 күнүттэн 31 күнүгэр диэри Бүтүн Россиятаабы нэһилиэнньэ биэрэпиһэ ытыллыахтаах. Нэһилиэнньэ биэрэпиһэ диэн – нэһилиэнньэ ахсаанын, кини ис тутулун, тарбанан опорутун, омугунан уонна тылынан, сааһынан, үөрэбинэн араарар информацияны хомуйар сүрүн информационнай суолталаах кэтээн көрүү буолар. Хомуллубут даннайдар социальнай-экономическай былааннааһыннарга, буддьүөтү тыырыыга туһаныллар. «Бүтүн Россиятаабы нэһилиэнньэ биэрэпиһин туһунан» диэн 2002 сылга ылыныллыбыт Федеральнай сохуонна олобуран, биэрэпис 10 сылга биридэ ытыллар. Биэрэпиһи ытытыга эппиэттээбинэн Россия үрдүнэн Статистика уорганнара буолаллар. Мiestэтигэр олохтоох дьаһалталаар биэрэпис ытыллыытыгар сүрүн тирэх буолуохтаахтар. Ол курдук, муниципальнай тэриллиилэр кыраныыссаларын чуолкайдааһын, уулуссалар ааттарын, дыкэлэр нүөмэрдэрин бэрээдэктээһин, санардыы барыта олохтоох дьаһалталаар күүстэринэн ытыллыахтаах. Биэрэпис ытыллыахтаах кэмигэр үлэлииргэ сөптөөх, сибээстээх, уоттаах, сылаас, визнэн хааччыйахтаахтар.

Саха, Өрөспүүбүлүкэтигэр 2018 сыл от ыйын 2 күнүгэр 511-РГ №-дээх Ил Дархан 2020 сылга Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар ытыллар нэһилиэнньэ биэрэпиһигэр бэлэмнэни туһунан» диэн дьаһала тахсыбыта. Биэрэпиһи ытытыга

өрөспүүбүлүкэтээби хамыһыйа балаһыанчыта, састааба биэргэммитэ. Хамыһыйа бэрээсэдээтэлинэн Бырабыыталыстыба бэрээсэдээтэлин бастакы солбуйааччы Алексей Стручков аһамыта. Ытыллыахтаах үлэлэр былааннара биэргэтиллибитэ Биһиги улууспутугар хамыһыйа бэрээсэдээтэлинэн улуус баһылыгын эбээһинэһин толорооччу Алексей Ноговицынанаһа үлэлиир. Бэлэмнэни үлэлэри уонна биэрэпиһи ытыты улуустаабы статистика отделынан (кылаабынай исписалиис Саргылаана

УЛУУСТААБЫ СТАТИСТИКА ОТДЕЛА

Нэһилиэнньэ биэрэпиһэ диэн социальнай-экономическай суолталаах статистическай кэтээн көрүү буолар. Сылала: нэһилиэнньэ чуолкай ахсаанын, ол иһиттэн хаһа эр хиттин, дьахтарын быһаарыы, омугунан, сааһынан, үөрэбинэн, олобун усулуобуйатынан, нэһилиэнньэ састаабынан, о. д. а. сибидиэнньэлэри хомуйуу буолар. Хомуллубут даннайдар социальнай-экономическай боругунуостарга

бу сыл муус устар 10 күнүнээби 392 нүөмэрдээх дьаһалыгар олобуран, биэрэпискэ бэлэмнэни үлэлэрин уонна биэрэпиһи ытытыга улуустаабы биэрэпис хамыһыйата таптыллыбыта. Хамыһыйа бэрээсэдээтэлинэн улуус баһылыгын эбээһинэһин толорооччу Алексей Ноговицын, солбуйааччынан баһылыгы үп уонна инвестиция болтуруостарыгар солбуйааччы Алексей Егоров аһамытара Улуус нэһиликтэригэр барыларыгар биэрэпис хамыһыйалара тэриллэн үлэ былаанын ылынан, биэрэпискэ бэлэмнэни үлэтин саҕалаабыттар.

Нэһилиэнньэпээх пууннар уонна муниципальнай тэриллиилэр кыраныыссаларын чуолкайдааһын болтуруоһа эрдэ быһаарыллыбыт буолан, саналыы чуолкайдааһын көрүлүбэтэ.

Бу сылга бэлэмнэни үлэлэр чэрчилэринэн аадырыстаах хаһаайыстыбаны ревизиялааһын ытыллар. Нэһилиэк хамыһыйаларын аһааптарын уулусса ааттарын, дык нүөмэрдэрин төлө баарынан бэрэбиэркаласынар, суобун ситэрэн биэрэр, эргэрбитин санардар үлэни ытыллар.

Нэһиликтэринэн аадырыстаммыт бааза ончулларыгар сүрүннээн ФИАС (Федеральнай информационнай адреснай систиэмэ) уонна 2010 сыллаахха ытыллыбыт биэрэпис түмүктэрин тэннээн ончулуна. Бу үлэбит түмүгүнэн нэһиликтэргэ барыларыгар аһап регистратордар көрүлүбэнэр, биерди аадырыһы уулуссаларынан сылдьан тэннээн көрүү атырдыах ыйыгар ытылыһа. Бүтүннү күнэ тахсыбыт араастаһылары аадырыстаммыт баазага илпэри үлэтэ ончуллар.

Алена ТИМОФЕЕВА, биэрэпис боломуочунай.



Махарова) сүрүннэниэхтээх. Биэрэпискэ бэлэмнэни үлэлэрэ муус устар 1 күнүттэн саҕаланан, боломуочунайынан Алена Николаевна Тимофеева, бас ыйын 1 күнүттэн инструкторынан Елена Николаевна Фомина аһанан үлэли сылдьаллар.

туһаныллар. Хаһабыр, буддьүөт тыырыытыгар уонна социальнай эбидиэхтэри былааннааһыныга туһаныллар.

Биэрэпискэ бэлэмнэни үлэлэр өрөспүүбүлүкэ ааспыт 2018 сыл маһыны кыбаарталыттан саҕаламмытара. Улуус баһылыгын

Улууска—бу күнүгэрэ

“БООТУР УУСКА” – СҮҮРҮҮ КҮНЭ



Балабан ыйын 20 күнүгэр улууспутугар үгэсэ кубулуйбут Бүтүн Россиятаабы “Кросс Наций” сүүрүү күнэ буолла. Нэһилиэнньэни чөл олоххо, физкултуурага уонна услуорка көбүлүүр, эти-хааны чэбдигирдэргэ туһуламмыт дьаһал “Боотур Уус” стадионга ытылыһа. Бу күн улуус оскуолаларын икки ардыларыгар ытыллар күһүнгү кросс тэннээн буолла.

Сүүрүү күнүгэр тэрилтэлэр тахсан кыттыччара быйыл тобо эрэ сэмэй. Мустубут эдэр сүүрүктэри улуус дьаһалтатын социальнай управлениетын начаалынныыга Мария Забопоцкая улуустаабы үөрэх управлениетын отделын исписалиитэ Иван Лукин о.д.а. эбэрдалээтилэр.

Бу күн үлэ, услуорт бэтэрэнин, сүүрүүгэ уһун дистанцияларга улуус өрөспүүбүлүкэ рекордсменын, чөмгүүйөнүн, призерун, физкултуура

учууталынан 25 сыл устата ситиһилээхтик үлэлээбит, хас да көлүөнэ физкултуура учууталларын уһуйан таһаарбыт Илья Андреевич Тарабукины үбүпүөйдээх, 60 сааһын туолбутунан, үөрүүлээх быһыыга-майыга чиястээтилэр. Услуорт бэтэрээнэ Илья Андреевич үөрэнээччилэри физкултууранан утумнаахтык дьарыктанарга, услуорду таптыырга ыһырда, сүүрүүгэ үрдүк түмүктэри ситиһэллэригэр, үчүгэйдик үөрэнэллэригэр баһарда уонна “Күһүнгү кросска” үтүө түмүктэри көрдөрбүт эдэр сүүрүктэргэ сэмэй бэлэхтэрин туттарда.

Итини тэнэ соторутаабыта Тамбов куоракка ытыллыбыт Россиятаабы үлэһиттэр 5-с ыспартакыаадаларыгар кыттан, кыайы көтөллөнөн кэлбит Арчын, Надежда, Василий Лукиннар дьизэ кэргэннэрин чиястээһин буолла. Кинилэргэ улуустаабы үп-экономика сапататын начаалынныыгын

солбуйааччы Егор Сухаринов үрдүк ситиһилэринэн эбэрдалээн туран, улуус дьаһалтатын аатыттан махтал суругу өйдөбүннүк бэлэби туттарда. Лукиннар дьизэ кэргэттэре кросс кыттыылаахтарыгар аһанан эти-хааны уһугуннараар хамсаһылары көрдөрдүлэр.

Салгы оскуола бастакы кылааһын үөрэнээчилэриттэн саҕалаан, үрдүкү кылаастарга диэри, саастарынан уонна дистанцияларынан араһан, хас да түһүмэхтээх эстафетага сүүрдүлэр. Кыайылаахтар грамотанан, өйдөбүннүк бэлэхтэринэн наһарадаланылар.

Төлө да былыттаах, Тымныы күн турдар, сүүрүктэр онтон толлубакка тэлпит атаһарын кубулуйуука, ылдыааччыларын халыыларьттан тэлтэн биэрэ-биэрэ илин-калин түһүстүлэр. Биэтэги урут булбуттар өрөгөй үөрүүтүн биллилэр.

Анна ЗАХАРОВА.



Устуоруйа чахчылары

Кэбээйилэр кэриэстэбил миитини тэрийдилэр



Балаҕан ыйын 19 күнүгэр Кэбээйи улууһун киинигэр Сангаарга Хоту көһөрүллүү 77 сылыгар анаммыт кэриэстэбил миитин ыытылына. Чуралчыттан хас да Сэрии ыар сылларыгар Кэбээйи улууһугар Чуралчыттан хас да колхуос куус өтүнэн көһөрүллүүгэ утаарыллыбыта. Онно тиийэн фронтта балык булдулар үлэһэбиттэрэ. Токууттан-хатыыттан, хоргуууттан сорохтор араа суолга, сорохтор ол дойдуга тиийэн сүрдүк тыыннара быстыбыта, көмүс унуохтара үйэ саас тухары өннө хараллыбыта. Эдэр, таттык өттө сап сабааттан салбанан, сыккырыыр тыыннара ордон дойдularын булбуттара.

Кэбээйи улууһун уопастыбаннаһа Көһөрүллүү кыттыылаахтарыгар анаммыт пааматынныкка түмсэн очотообу ыар кэми ахтан санаан ыллылар, кэрэгэй дьылбаламмыт Чуралчы дьонун сүрдүк ааттарыгар сүгүрүйэн сибэки дьөрбөтүн уурдулар. Кэриэстэбилгэ анаммыт дьаһалга Кэбээйи улууһун баһылыгын солбуйааччы Александр Сивцев, Сангаар бөлүөлөгүн баһылыга Николай Попов, кыраайы үөрэтээччи, педагог Роза Иванова кыттыыны ыллылар.

Миитин кэнниттэн улуус дьаһалтатын дьэстигэр скайп-көһүө быһа эфиргэ тахсан. Чуралчы улууһун олохтоохторун уонна бэтэрээннэрин кытта кэлсэттилэр.

Ulus.media саайтан

Кураан содулуттан сабаламмыта

1942 с. чуралчылары хоту улуустарынан көһөрүүгэ ыылыттар. Бу кытаанах дьаһалы ылынарга туох төрүөт буолбутай? 1939-1940-нүс сыллартан Чуралчы улууһугар уот кураан сатыылаабыта, сир-дойду кубарыччы куурбута көтөр-сүүрэр күрэммитэ үүт ас быстыбыта, дьону-сэргэни хоргууу соро-муна буулаабыта. Көһөрүү төрүөтүнэн, сүрүннээн, ити ыарахан балаһыанна буолбута Педагогическай үлэ тыыл бэтэрээнэ, көһөрүү кыттыылааба Надежда Николаевна Сметанина. Бу кэм туһунан суруйбут ахтыыта «Дьуөгэлэрим» кинигэбэ бэчээттэнэн турар көһөрүү 77 сылын көрсө Саха ороутун-биир трагическай страницатын ааптар сөбүлөһүнэн «Дабан» хаһыакка кылаатан бэчээттэбит.

Мин 1934 сыллаахха Чуралчы оройуонун Бахсы нэһилиэгэр төрөөбүтүм. Оҕо сатыым сэрии сылларыгар ааспыта, ачыктыыр, тонор-хатар диэни элпикэн-хааммынан билбитим.



Арыый да килипи тоҥ сылдыбыт сылларым арыый да эбиттэр. Биһиги олохтоох сайылыгыт «Кураанах эбэ» диэн ааттанара. Эдэр булгуннах бу чугас көстөрө Дьоммут булгуннах уодугар тахсары бобор эгилэр. Онон биридэ да тахса сылдыбатабым 1940 сыл күһүнүгэр солбубуда Амматыгар көһөр буоллубут. Мин дьонум кэлсэтэллэрин истэбин, 40 субай сүөһүнү үрэн сатыы барар үлүлэр. Мин аҕам, ийэм, улахан убайым Уйбаан (Мдохсон) уонна Шура Пестрякова диэн колхуосстаах кыыс. Миигин танаска суулаан сыарбаба сытыардылар, утуйу-утуйа айаннаатым. Аммаба тиийэн Федоровтар диэн ыалга олордубут (ийэм кэлсири этэ). Кырдыабыс оронньор эмээхсин, 12-13 саастаах Дуунна диэн кыыстаахтара, улахан уоллара кыһынаан бааллара.

Дьонум күнү быһа хотонко үлэтииллэр. Мин сэттэлээхпин, дьэһэлээх кыылы кытта сыахайынан (куукуланан) танас кыһынын эрийэн куукалга оностон сонньуурбут. Сааһыары илдэ барбыт бурдуктут сыыла бүтэн ачыктыаһын сабаланна. Олохтоох дьон син бурдуктаах быһыылаах этилэр. Дьэһэлээх эмээхсин хааһы лэппиэскэ онорор этэ. Оо, онно ымысыран аҕай бизэрэрим. Ийэм миигин аралдьыта сатыыра, мөбөр эһин этэ да, мин син биир харабым лэппиэскэттэн, олохтон арахпыта. Эмээхсин кытаанаба, көр, биридэ да, туу да бэрсибэтэбэ ээ. Онно хомойбутум билилин да ааспат.

Саас олох туох да ыстыыра суох буолан олохтохтотуна, биһиги биир дойдулаахпыт Сокольников Абрам диэн киһи ылэн өлөртөн өрүһүйэн турар. Бу Абрам таһабыс тийэ баран иһэн таарыйбыт хайдах кыстаан олохторбутун билээри. Биһиги олох быстаран олохторбутун истэн, ийбэр чыг, кистэлэнинэн биир куул эбиһи.

Ачыктыаһын сабаламмыта. Партия Саха сиринээҕи комитетин быһаарылынан, Чуралчы оройуонун 41 колхуонун хоту Кэбээйи, Эдьигээн, Булун оройуоннарыгар көһөрөр буолбуттара. Биллэн турар, ким да төрөөбүт-үөскээбит дойдуттан арахсыан, хаһан да көрбөтөх-билбэтэх хоту дойдуга барыан баарбат этэ. Онон күөсөтүнэн күһэйэн турар көһөрүттэрэ. Көһөрүүнү салайааччылар сымыйанан «ол барар сиргитигэр дьэ-уот, ас-балык элбэх» дииллэр эбит. Өссө күлүү гыналлара үһү, «...сэрэнээрин, балыгы олус сиэннит искит ыалдьыа» диэн.

Биһиги «Коминтерн» колхуослутун атырдыах ыйын бүтүүтэ Аллараа Бэстээххэ илпиттэрэ. Балаакка диэн суоҕа. Дьон өрүс бизэрэгэр кутаа отто-отто оҕолуун-уруулуун бэрт үһүн кэмгэ олохтооттара. Оҕонньоттор иирэ талабы кэрдэн тыалтан халха онороллоро. Ачыктыаһын тыһынан кырдыабыс дьон, кыра оҕолор ыалдьыылара-өлүүлэрэ сабаламмыта. Кэмнээ-кэнээс элбэх баржалары оослут көпүөһөнэн эрдинэр борохуот кэлбитэ. Биһиги, оскуолаба кириэри сылдыар оҕолор, бу борохуоту сонургуу сөбө-махтайа көрбүтүт, улаханым, уота-күөһэ, сүрдүгүһүм, күтүр улаханник хаһытыыр. Таһабыс таһар баржаларга дьону сүөһүнү биригэ тийэбиттэрэ. Ханна тийэллэрин билбэт дьон, дойдularыттан арахсаллара кэлбитигэр, олус аймаммытара ыһах мангырыра, оҕо ытабыла, ыһы-хаһыны — ынырык хартыына этэ. Биһиги төрөппүттэригэр ытаһалларын көрөн тэнгэ ытаһарбыт.

Олус ер айаннаабыппыт. Баржа бэйэтэ тимир, трюмга кырабыс, тыһыны. Трюм аныгар уу, долгун охсуллара иһиллэр. Ордух итии аһылыгы үчүгэйдик аһаабакка эрэйдэммиттэр. Айаннаан иһэн борохуоптут хаһытыыр уонна тохтуур. Оччоҕо ханнык эрэ колхуону бизэрэкэ

хааллараллар. Бу эрэйдээхтэри ким да көрсүбэт, чугаһынан дьэ-уот да баара кестүбэт этэ. Биһигини Эдьигээн бөлүөлөгүн аныгар аҕалан сүөкээбиттэрэ. Түүн этэ, хаар түһэ турара тыһыны тыал үрэрэ. Борохуоптут хоту диэки атын дьону илдэ айанныы турбута. Биһиги дьоммут Эдьигээнтэн икки кестөөх «Уолба» диэн сиргэ сүөһүлэрин үрэн сатыы барбыттара. Мин дьонум кырдыабыс буоланнар. Эдьигээн бөлүөлөгэр хаалбыттара. Винокуровтар диэн олохтоох эбэни ыалыгар дьукаах олохтохтот. Интэринээт диэн аспытара, оно ийэм оҕуорастаабыта, аҕам олох оттооччунан кирибитэ. Тимир буочука аҕаарынан онороллубут олохтоох дьэ этэ. Аҕам бу олоххо кыайан мас балэмнээбэккэ бэрт эрэйи көрбүтэ. «Бу хоту дойдуга унуоҕум хаалар киһи буоллум» — ди-ди-и ытыы оҕолорун билгилэн да харахтар көрөр курдуктун.

Ити дьыл мин Эдьигээн 7 кылаастаах оскуолатыгар үөрэнэ кирибитим. Эдьигээннэ үс сыл олохтохтот Маннайгы сыл олус ыарахан этэ, кэлин олохтоох дьону кытта билсэн, доҕордоһон олохтот арыый чэпчээбитэ.

1945 сыллаахха Улуу Кыайыы буолаатын кытта көһөрүүгэ кэлбит дьон дойдularыгар төнөр түбүгэр түспүттэрэ. Биһиги дьэ кэргэн көһөрүүгэ бэһиэ буолан кириэн бараммыт, үһүөһүбүн эрэ төннүбүтүт. Убайым уонна эдьийим унуохтара Эдьигээн Уолбатыгар хаалбыттара.

Дьукуускайга орто оскуоланы бүтэрэн, Иркутскайдаагы Хо Ши Мин аатынан омук тылын институтугар кирибитим. 1958 сыллаахха английскай уонна французскай тыллар учууталларын идэтин ылан, 1974 сылга диэри Сунгаар, Нам, Кэбээйи оройуоннарыгар үлэһэбитим. 1976 сылтан 1991 сылга пенсияба тахсыахтар диэри үөрэх салаатыгар үлэһэбитим. Тыыл уонна педагогическай үлэ бэтэрээнэбин, үгүс бочуоттаах грамоталарынан наҕараадалаабытым.

Кэргэним Сметанин Иван Яковлевич өлбүтэ үс сыл буолла. Кинилиин бизс оҕону иитэн атахтарыгар туруорбулбут, бары үөрэнэн, идэ ылан олохторун онорунулар. Улахан кыыс Светлана эмчит буолбута, Айтилина Национальнай библиотэтигэрэ библиографтыыр, Надежда — доруобуйа харыстабылын эйгэтигэр экономист-бухгалтер, төрдүс кыыс Аксинья «Стройсельгазификация» сүрүннүүр инженерэ. Уолбут Яков Иванович Сангаар гимназиятыгар уруһуй, черчение уонна технология учуутала. Элбэх сиэннээхпин, хос сиэннээхпин, онон дьоллоохтун. Ыарахан олох аны хаһан да хатыламматыгар баарабын.

Роза ПОПОВА, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, СӨ үөрэтиитин туйгуна, Кэбээйи улууһун бочуоттаах олохтооҕо.

Хаартыскаҕа: Н.Н. Сметанина оҕолорун кытта.

Судаарыстыбаннас күнүн корсо

САХА СУДААРЫСТЫБАННАҤЫН ТЭРИЙСИБИТЭ



Балаҕан ыйын 27 күнүгэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин Судаарыстыбаннаһын күнүн бэлиэтэһипт. 1990 сыллаахха бу күн саха омук сайдытыгар олус улахан суолталаммыт Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай суверинитетын туһунан Декларация ылыныллыбыта. Судаарыстыба быһыытынан сайдыытыгар

бастагы сүнгээн, эппизтинэстээх хардылары онорууга Платон Ойуунускайы, Максим Аммосовы, Исидор Бараховы кытары бииргэ үлэлээбит биир дойдулаахпыт Иван Николаевич Винокуров быһырыын төрөөбүтэ 125 сыла туолбута. Бу дааганан сибээстээн, кини аатын-суолун тилиннэригэр өрөспүүбүлүкэтээҕи, улуустаагы хамыһыйалар тэриллэбиттэрэ, биир дойдулааҕа, кыраайы үөрэтээччи Михаил Друзянов дьяныһан туран үлэлээбитэ. Киин бөлүөлэжитигэр политической диэйэтэллэргэ анаммыт томторго киниэхэ анаан бюст туруорбуттара, бу томтор „Судаарыстыбаннас өкөрүнэн“ биллэриллэбитэ.

Иван Николаевич Винокуров 1893 сыллаахха кулун тутар 25 күнүгэр Боотуруускай улуус (Чурапчы) Арыылаах нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Эрдэ тулаайах хаалан, Арыылаах танаратын дьыэтигэр саалтыырдыт (псаломщик) аймаҕар иитиллэбитэ. Дьокуускайдаагы духуобунай училищени уонна семинарияны бүтэрбитэ.

1913 сыллаахха Казань куоракка духуоб унай академияга үөрэнэ киирбитэ. Үөрэнэр кэмигэр бассабыык партиятын идэйэтигэр уһуйуллубута, үһүс куурустан үөрэбиттэн улууллубута. Салгыы Казаннаагы университетке үөрэммитэ.

Өктөөп өрөбөлүүсүөйтүн кэнниттэн 1918 сыллаахха Кыһыл Армияга сулууспалаабыта. Гражданскай сэрии кэмигэр Поволжьега, Уралга, Сибииргэ буолбут сэриилэргэ кыттыбыта. Сэрии кэнниттэн үөрэх айгыгэр үлэлээбитэ—учууталлаабыта, норуот үөрэҕириитин Самаратаагы губерниятын Булузскай оройуонун сэбиэдиссэйинэн,

бу губерния үөрэхтэ үлэһиттарин сэбиэтин бэрэссэдээтэлинэн үлэлээбитэ.

1923 сыллаахха Иван Николаевич Саха сиригэр кэлбитэ. Саха Автономнай Сэбиэскай Социалистическай Өрөспүүбүлүкэтин Үөрэхтэ уонна доруобуйа харыстабылыгар комиссариатын норуодунай комиссарынан, Өрөспүүбүлүкэ норуодунай комиссариатын бэрэссэдээтэлин солбуулааччынан үлэлээбитэ. 1924 сыллаахха Саха Өрөспүүбүлүкэтин Совнаркомун бэрэссэдээтэлинэн талыллыбыта. Бу сыл сайыныгар Москвага РСФСР Киин Ситэриилээх кэмитиэтин Президиумугар (ВЦИК) Саха Өрөспүүбүлүкэтин бэрэстэбиитэлинэн анаммыта. РСФСР Киин Ситэриилээх кэмитиэтин Экономическай Сэбиэтин уонна Конституционнай хамыһыйатын чилиэтинэн үлэлээбитэ. Автономнай Өрөспүүбүлүкэлэр национальнай конституцияларын бырайыактарын онорууга актыыбынайдык кыттыбыта.

1935 сыл тохсунньу 15 күнүгэр олохтон туораабыта. Москва Новодевичай кылабыһатыгар көмүллүбүтэ. 1938 сыллаахха норуот өстөөбүн, сахалар буржуазнай националистическай тэрилталарын тэрийсээччи быһыытынан биллэриллэбитэ.

Кини аатынан Саха АССР национальнай библиотэикэ, Таатта оройуонун оскуолата, Дьокуускайдаагы кооперативнай техникумнар ааттана сылдыбыттара.

Иван Николаевич Винокуров үтүө аата, сахалар сайдалларыгар киллэрсипит кылаага умнуллубат.

Интэриниэт ситимиттэн бэчээккэ бэлэмнээтэ Алексей СЛЕПЦОВ.

Биһиэхэ суруйаллар

УМУБАПТЫТ, КЭРИЭСТИИБИТ!



Улууспутугар Хоту көһөрүллүү сиртибэлэригэр анаммыт Кэриэстэбил күнүгэр—балаҕан ыйын 19 күнүгэр улууспут киинигэр, нэһиликтэргэ араас тэрээһиннэр буолулаахтар.

Болтоно нэһилиэгэр Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттылаахтарыгар уонна көһөрүллүүгэ барбыт биир дойдулаахтарбытыгар анаан пааматыннык туруорунна. Пааматыннык Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархан граныгар нэһилиэк иһинэн үлэлиир „Утум“ СО НКО (бэрэссэдээтэл М. И. Егорова) бырайыак суруйан, көмүскээн, 492,8 тыһ. солк. ылбытыгар нэһилиэк дьаһалтата 314,7 тыһ. утары үбүлээн оһоһулунна. Итини арыыйыга нэһилиэк олохтоохторо кырдыабаһыттан оҕотугар тийэ мунунна. Бу ыарахан кэмнэргэ Аҕа дойдularын көмүскэбит, хоту көһөрүллүбүт дьону кэриэстээн мийтин ытылынна. Өйдөөн-санаан, чыэстээн биир мүнүүтэ чуумпуран турдулар Бүтүн Россия үрдүнэн ытыллар „Вахта памяти“ хамсааһынна кыттыһан мас олортулар.

Оҕолорго эстафета ытылынна, хоһоон ааҕыта, оскуолага кылаас чаастара буоллулар. Нэһилиэк дьокуутааттара олохтоох дьаһалта үлэһиттэрэ хоту көһөрүллүүгэ сылдыбыттарга дьыэлэригэр сылдьан кэлсэтэн, кыһалбаларын билистилэр.

Болтоно нэһилиэтин 4 колхуоһуттан барыта 435 киһи Кэбээйигэ Эдьигээн Булуҥ оройуоннарыгар көһөрүллүүгэ сылдыбыттарга „Кыым“ колхуостан—126, „Кыһыл сизэмэ“ колхуостан—135, „Куйбышев“ колхуостан—120, „Кыһыл үүнүү“ колхуостан—54 киһи. Кинилэртэн дойдularыгар 307 киһи эргиллэбитэ, 128 киһи хоргууйан, ыалдьан өлбүтэ. Күн бүгүн кинилэртэн 4 бэтэрээммит бээр, өй-санаа өттүнэн күүс-көмө буолаллар.

Нэһилиэкпит дьоно-сэргэтэ Аҕа дойду сэриитигэр кыттыбыттары, хоту көһөрүллүүгэ сылдыбыттары кэриэстииллэр—Туох да умнуллубат, ким да умнуллубат!

Любовь ЕФРЕМОВА.

Сахамедстрах

«Сахамедстрах» иһитиннэрэр: Профкөрдөрүнүү уонна диспансеризация уратылары

Россия доруобуйа харыстабылыгар министэриститэтин профилактическай медицинскэй көрдөрүнүүлэр саҕа быраабылаларыгар олобуран, медицинскэй көрдөрүнүү (медосмотру) киһи 18 сааһыттан саҕалаан сыллата ааһыан сөп. Диспансеризация көрдөрүнүүгэ киһи хас саастаабыттан тутулуктаах. Чуолаан 18 саастан 39 сааска диэри, диспансеризация үс сылга биридэ буолар. Онтон 40 саастан үөһэ сыл ахсын.

Сорох дьон диспансеризацияны профкөрдөрүнүү (профосмотры) кыттабулукуйар. Ити төрүт сыһына, — дьин «Сахамедстрах» страховкалыыр медицинскэй хампаанья субалиир, иһитиннэрэр киинин салайааччыта Таисия Евдокимова этэр, — Профкөрдөрүнүүгэ диспансеризацияттан аҕыйах чинчийи киирэр. Диспансеризацияны аһар сылга профкөрдөрүнүүгэ киирэр чинчийиэлэргэ эбии искэн үөскүүрүн быһаарар чинчийиэлэр киирэн биэрэллэр.

Профилактическай медицинскэй көрдөрүнүүгэ киирэр:

- анал ыйытыктарга эппизтээһин,
- ыйааһыны, унуох үрдүгүн быһаары,
- хаан баттааһынын кээмэйэ,
- хаанна саахары быһаары,
- хаанна холестерини быһаары,
- 35 саастан электрокардиография,
- 39 сааска диэри сүрэх-хаан ыарыылара үөскүүр кутталын быһаары,
- 40 сааска сүрэх-хаан ыарыылара үөскүүр

кутталын чуолкай чопчулааһын,
- флюорография,
- дьахталларга — биэспэр эбэтэр гинеколог көрүүтэ.

Диспансеризация хайдах ааһарый?

Диспансеризация икки түһүмэтинэн ааһар. Бастагы түһүмэххэ профкөрдөрүнүүгэ эбии:
- 18 - 39 сааска диэри — үс сылга биридэ - дьахталларга маткага искэни көрөр скрининг;
- 40 саастан саҕалаан сыллата:
- хаан уопсай анаалына,
- харах иһинээҕи баттааһыны кээмэйдээһин,
- Суон уонна көнө оһобосторго искэни быһаарар скрининг (40 - 64 сааска диэри икки сылга биридэ, 65 - 75 сааска диэри сыл ахсын),
- эмийгэ искэни быһаары (дьахталларга 75 сааска диэри),
- эр дьонно 45, 50, 55, 60 уонна 64 простата искэни быһаарар скрининг,
- куолайга, искэ уонна суон оһобоско искэни быһаарар скрининг (45 сааска).

Диспансеризация иккис түһүмэһэр эбии көрдөрүнүү, диригэтэн сэрэтии субэтэ ирдэнэр буолабына ытыллар.

Профилактическай көрдөрүнүү уонна диспансеризацияны ханна барыахха сөбүй, манна төһө бириэмэ барарый? Сыһыарыллыбыт поликлиникага Бэйэбитин

кытта пааспары, булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын полиһын илдьэ сылдыбыт.

Көрдөрүнүүгэ төһө бириэмэ барара киһи сааһыттан тутулуктаах: холобура аҕам саастаах дьонно көрдөрүнүү испиһиһэ улахан. Ортотунан, диспансеризация бастагы түһүмэтин (поликлиникага барыах иннинэ эрдэттэн бэлэмнэнэххэ) биир күнүнэн ааһыахха сөп. Уонна бары чинчийи түмүгүн билсэр, онно субэ ыллар инниттэн, терапевт бырааска иккис тэҥ кэлэр ирдэнэр. Мантан салгыы гражданныр профилактическай тэрээһиннэри киаһээни бириэмэһэ уонна субуотага аһар кыахтаахтар. Үлэлиир дьонно диспансеризацияга биир күн үлэттэн босхолонуу көнүллэнэр, биэспэр тахсыахтаах уонна биэспэрлээхтэргэ икки күн көрүллэр.

Диспансеризация кэмэ кэлбитин туһунан «Сахамедстрах» страховкалыыр медицинскэй хампаанья страховоной бэрэстэбиитлэрэ страховкалаах нэһилиэһини смс, сурук ытыан эбэтэр эрийэн иһитиннэрэр. Кини сыһыарылаах поликлиниканы, туһааннаах кабинет, үлэлиир болдьобун барытын ыйан-кэрдэн биэрэр.

Итини таһынан, страховоной бэрэстэбиитэл медицинскэй көмө бары болпуруостарыгар уонна Саха сирин доруобуйа харыстабылын биир кэлим Контакт киинин 8 800 100 14 03 быһа линиятыгар киирбит ыйытыктарга эмиз хоруйдуур.

«Сахамедстрах» страховкалыыр медицинскэй хампаанья

Үйэтиги

МИЭЛИНГЭ ЧӨЛҮГЭР ТҮҢЭРИЛИННЭ

Таатта улуунун Чөркөөх сэлэиньэтигэр Саха норуодунай суруйааччыта Дмитрий Кононович Сивцев—Суорун Омоллоон тэрийбит устуоруйа уонна этнография мусуойа – сахалар киэн туттуубут буолар. Итиннэ Саха норуотун 17—19-сс үйэлэргэ тутуллубут мас тутуулар, биллиилээх уустарбыт оноһуктара тураллар.

Бурдук ыһылын баһылаабыт кэннэ, ордук холбоһуктааһын кэнниттэн, колхуостарга миэлинсэлэр үлэлэрэ быһаарар оруолу ылбыта. Биһиги Чурапчыбытыгар 1932 с. биллиилээх уус Семен Дьяконов онорбут миэлинсэтэ Улахан-Куелга 1954 сылга диэри үлэлээбитэ. Бу мас миэлинсэ тимир

оноһуктарын бырааттыы Макаровтар—Энсийлэр онорбуттара биллэр. 1977 сыллаахха Чөркөөх мусуойугар көһөрүллүбүтэ.

Соторутааҕыта бу миэлинсэ чөлүгэр түһэрилиннэ (реставрацияланна). Сэдэх тутуу „Пааматынньыктары харыстааһын“ бырайыак чэрчитинэн сангалыы тыын ылан үйэтилиннэ. Маныаха Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана Айсен Сергеевич Николаев кэргэнэ Людмила Валерьевнаһын тус үптэринэн онортордулар Миэлинсэни үөрүүпээхтик аһыы түгэнигэр сырыттылар.

„Жизнь Якутска“ хаһыаттан.



Айар ыллык

Айар эйгэбэ сана сүүрээни киллэрэн...

“Чурапчы” литэрэтиринэй түмсүү үлэтин-хамнаһын туһунан улуустаабы киин библиэтиэкэ аабааччылары кытта үлэлиир отделын сэбиэдиссэйэ Марфа Николаевна Кузьминаһын кэлэсттим.

Марфа Николаевна, быйыл өр сыллаах үлэни түмүгэ “Чурапчы-уран тыл биһиги:антология” бэчээтээн табыста. Бу кинигэ тахсыыта биһиги Чурапчыбыт литэрэтиринэй олоһор бэлиэ, улахан суолталаах түгэн буолар дии саныыбын. Бу кинигэбэ үлэ туһунан сырдат эрэ.

Литературная Чурапчы бырайыак чэрчитинэн Чурапчыттан төрүттээх суруйааччылары, олохтоох ааптардары айар –суруйар дьоммутун биир кинигэбэ түмэр сыалтан,бу бырайыактын билиһиннэрэ, оччолорго улуус дьокутааттарын Мунньабын бэрэссэдээтэлигэр Василий Васильевич Гуляевка кириэ сылдьыбытым. Онно Василий Васильевич сэнээрэн, манньк кинигэ тахсара үйэтиги, сана ааттары киэн эйгэбэ таһаарыыга суолталаабын бэлиэтээн, айүүрүн биллэрбитэ. Дьэ, онтон ыла матырыйаал хомуйуутун үлэтэ сабаламмыта. Барыта антологияҕа 147 аат кириэ. Кинигэ үс түһүмэхтэн турар. Бастакы түһүмэх Саха норуодунай суруйааччылары Иккис, ССРС, Россия, Саха сирин уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин Суруйааччыларын сойууһун чилиэннэрэ киллэрилиннилэр. Үлүс түһүмэх Айар куттаахтар, хомоһой тыллаахтар.Бу түһүмэххэ Чурапчыттан төрүттээхтэр, мана өр сыл онорбут үлэлээбит айбыт уонна билигин айа-тута сылдьар олохтоох ааптардар киридилэр. Хомурунньука суруйааччыларбыт, олохтоох ааптардарбыт автобиографиялара, айымньыларын уонна олохторун, айар үлэлэрин библиографията сүрүн өттө онорулунна. Бу антология тахсыыта албах киһи сыраллаах үлэтин түмүгэ буолар. Ол курдук, Гуманитарнай үнүстүүт научнай сотруднига С.Е.Ноева, норуодунай суруйааччы Сэмэн Тумат, библиотечнай ситим библиографа В.П.Донгинова, библиэтиэкэр Е.Н.Макарова у.д.а. улахан көмөнү онордулар.

Чурапчыга литэрэтиринэй түмсүүнү Мария Николаевна Сидорова, Мария Андреевна Герасимова, Семен Романович Данилов салайыттар. Кэнники сылларга түмсүү үлэтэ уота –күөһэ мөлүү сылдьыбыта. Билигин литэрэтиринэй түмсүү үлэтин сырдатан дуо?

Айар талааннар үүнэн-сайдан тахсалларыгар биһиги улууспутугар айар холбоһуктар оруоллара улахан. Киин библиэтиэкэ иһинэн үлэлиир “Алгыс” литэрэтиринэй-муусукаалынай салон айар талааннаах дьону өйөөһүннэ айымньыларын аабааччы киэн аранатыгар тиздидиэ киэн үлэни ылан кэлэ Ону тэнэ Дириннэ “Дирин уоттара” литэрэтиринэй түмсүү ити сылларга бэрт айымньылаахтык таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Поэт Роман Данилов олохтон барбытын кэннэ айар-суруйар дьоммо болдомто мөлүү быһытыыбыта. 2015с Россияҕа Литэрэтири



Чурапчы - уран тыл биһигэ

сыла биллэриллибит сылыгар, “Чурапчы” литэрэтиринэй түмсүү үлэтин сөргүтүргэ, былааннаахтык үлэлииргэ сорук турбута. Айар киһиэхэ эйгэ наада – бэйэтин санаатын атастатарга,суруйууларын дьонго билиһиннэрэргэ, бэчээккэ таһаарарга. Эйгэтэ суох дьосур толору арыллар күчүмэйдээх. Бу үлэ олоххо кириитигэр көх-нэм буолбут киһинэн олохтоох ааптар, Россия суруналыыстарын чилиэнэ, биһиги бары билэр киһибит Мария Андреевна Герасимова буолар. Бу үлэни сүрүннүүр үлэ миэхэ сүктэриллэбитэ. Чурапчы улуунун нэһиликтэрин бары библиэтиэкэлэрин истэринэн суруйар дьону түмэр литэрэтиринэй түмсүүлэр тэрилиннилэр. Түмсүү салайааччыларынан Н.Бушувэа, С.Жендринскэй, Н.Иванова үлэлээбиттэрэ. 2018с күһүнүттэн Римма Иннокентьевна Корякина салайар. Барыта түмсүүгэ 40-ча киһи баар.

Литэрэтиринэй түмсүү чилиэннэрэ ханнык күрэхтэргэ кытыннылар?

Бастаан, 2015с Ханалас улууугар Национальной библиэтиэкэ, Саха сирин суруйааччыларын уонна П.А.Ойуунускай аатынан литэрэтиринэй мусуой көбүлээһиннэринэн тэриллэр

өрсөспүүбүлүкэтээби “Литэрэтиринэй пикниккэ” кыттыыны ылбыппыт. Мана Семен Феоктистов –Сэргэх Сэмэй бастакы миэстэни ылбыта. Сэргэх Сэмэй билигин хас да кинигэ ааптара, тылбаасчыт быһыытынэн билигин киэн билиһини ылта. Онтон Үс Хатынна буолбут “Литэрэтиринэй пикниккэ” Иван Полов кыттан, үлүс миэстэ буолбута. 2018 с. Тааттаба, 2019 с. Намна эмиэ Иван Полов ситиһилээхтик кыттан, бастакы миэстэни ылбыта. Оттон быйыл Үөһээ Бүлүүгэ ыһытыллыбыт “Тобуруокап көмүс күһүнэ” диин хоһоон көнүл түһүлгэтигэр бастакы миэстэни түмсүүбүт салайааччыта Римма Корякина ылан, үөрүүбүт өссө үрдээтэ. Наталья Иванова өрсөспүүбүлүкэтээби эдэр суруйааччылар сүбэ мунньахтарыгар кыттыыны ылбыта. Улууспутугар Ийэ тыл, сурук-бичик күнүгэр литэрэтиринэй түмсүү чилиэннэрин ортогугар күрэси ыһытыбыт. Күһүн аайы Чурапчыбыт күнүгэр киин библиэтиэкэ “Хомоһой хоһоон түһүлгэтин” тэрийэн ытар. Эдэр суруйааччылар күрэхтэргэ кытталлара айар үлэбэ кынаттыыр, сана аартыктары арыйар. Бу сылларга албах түмсүү чилиэннэрин кинигэлэрэ табыста. Сана тахсыыт кинигэлэр сүрэхтэнилэрэ киин библиэтиэкэбэ “Алгыс” литэрэтиринэй-

муусукаалынай салонна ыһытыллар.

Поэт Роман Данилов “Сааһырбыт дьон хоһоонноро эрэ хаһыакка бэчээтээнэллэр диин дьон этэллэр” диирэ. Кырдьык, сорох дьон санаатыгар оннук буолуо. Билигин түмсүүгэ эдэр дьон бааллар дуо?

Түмсүү сүрүн сыала: сана ааптары булуу тардыы,кинилэр айымньыларын киэн эйгэбэ таһаарыи. Семен Жендринскэй, Ньургун Захаров-Ылгыч Чыһыйа,Наталья Иванова, Айсен Никитин, Иванна Федорова биһиги айар-суруйар, эдэр кэскиллээх ааптардарбыт буолаллар. Кинилэр айымньылара, хоһоонноро хаһыаттарга, “Чолбон”, “Күрүлгэн”, “Хотугу Сулус” сурунаалларга бэчээтэммиттэрэ. Быйыл эдэр ааптар Василий Петров “Вейли Озбар-исполнитель желаний” нууччалыы тыгынан суруллубут кинигэтэ бэчээтээн табыста.

Куоракка олорор Чурапчыттан төрүттээх суруйааччылары, атын улуустар литэрэтиринэй түмсүүлэрин кытта сибээһи тутуһабыт дуо?

Норуодунай суруйааччы С.А.Полов-Сэмэн Тумат – биһиги, библиэтиэкэлэр, үтө сүбэһиппит, күүтүүпээх ыалдьыттыыт буолар. Чурапчыга кэллэбинэ биһиэхэ хайаан да сылдьар, саха сирин литэрэтиринэй олоһун сырдатан, кэрэхсэбиллээхтик кэлэсэн ааһар. Саха биллиилээх суруйааччыта В.Н.Егоров-Тумарча, суруйааччылар Гаврил Адамов-Сайдам, Александра Константинова-Дархаана, Светлана Егорова-Тугуйхаана, М.Полова-Мотуруона Болпуоба, Аграфена Кузьмина-Айаана аабааччылары кытта көрсүүүлэрин тэрийбиппит.

Ыалпыы сытар Мэнэ Ханалас, Таатта улуустарын литэрэтиринэй түмсүүлэрин кытта билсэбит. Кинилэр ыһырыыларынан тэрээһиннэргэ бара кыттыыны ылан кэлбиппит.

Марфа Николаевна, кэлэстиибит түмүгэр инники былааннаргыт, баба санааларгыт туһунан сырдат эрэ.

Былаан элбэх. Олохтоох ааптардар, суруйар дьоммут суруйааччы сойууһугар кирииллэригэр, кинигэлэрэ тахсарыгар көмө-тирэх буолуу, айар эйгэни кэнэтии, кинилэр айымньыларын аабааччыга, ордук эдэр дьонго тиздиди, билиһиннэриил. Айар үлэбэ көбүлүүр ураты сүүрээни киллэрбит киһи диин баба санаалаахтык. Тыа сиригэр суруйар, айар үлэбэ ылсан эрэр дьоммутугар хайаан да эйгэ наада, бу эйгэни өйөөн, көбүлээн, сүтэрбэкиэ, өссө сайыннаран иһэр бабалаахтык. Түмүкүлэр “Чурапчы –уран тыл биһиги: антология” тахсыытыгар көмөлөспүт “Чурапчы нэһилиэгэ”МТ баһылыгынан үлэлээбит, СӨ ыччат дьыалатыгар уонна социальной коммуникацияҕа миниистиригэр, Степан Анатольевич Саргыдаевка, дьаһалта исписалиһиһигэр Андрей Николаевич Дьяковскайга, Саха Сириттэн РФ Федеральнай мунньабын Федерациятын Сэбиэтин чилиэнин көмөлөһөөччүтүгэр Василий Васильевич Гуляевка махталбын тиздэбин.

Кэлэсэнниг иһин махтанабын.

Наталья ЗАХАРОВА

Сэрэх дыһал

СҮҮРҮК АТТАРБЫТ ТУҢУНАН САГА КИНИГЭ



Балаган ыйын 20 күнүгэр „Айылгы“ культуура уонна духуобунай сайдыы киинигэр Г. С. Платонов „Чурапчы сүүрүк аттара“ диэн кинигэтин сүрэхтэниитэ буолла. Бу дыһалга Чурапчытаабы ат устуордун федерациятыттан (сал. Н. А. Аржаков), улуус, нэһилиэк дыһалталарыттан, араас кэмнэргэ ат баайытыгар тиризньэрдээбит дьон, сүүрдүүт жокейдар, ат сүүрдүүтүн энтузиастара, билигин бу көрүнү сайыннарыыга үлэли сылдыааччылар сырыттылар.

Герасим Степанович Платонов – Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина, Россия потребкооперациятын туйгуна, „Россия потребкооперацията сайдыытыгар киллэрсэбит кылаатын иһин“ уордьан кавалера, „Маарыкчаан“ потребуопсастыба Бочуоттаах бэтэрээнэ, устуорт бэтэрээнэ, „Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр физическэй культуураны уонна устуорду сайыннарыыга киллэрсэбит кылаатын иһин“ бэлиэ, „Улуус социальнай-экономическэй сайдыытыгар киллэрсэбит кылаатын иһин“ 2-с истиэпэннээх анал бэлиэ хаһаайына, Афанасий Кирикович Софронов аатынан ыспартыбынай бириэмийэ лауреата, Чурапчы интэринээт-оскуолатын Бочуотун кинигэтигэр киллэриллэбит, Россия суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ, Кини Муоратаабы байыаннай флокка сулууспалаабыта, бастакы ыстатыйалаах старшина, „В. И. Ленин төрөөбүтэ 100 сылын туолуутугар уһун походка устуу иһин“ жетоннаах, Үрдүк үөрэхтээх, Новосибирскайдаабы эргизэн үнүстүүтүн үөрэнэн бүтэрбитэ. Идэтинэн араас салайар

үлэлэргэ сылдыбыта, 10 сыл Чурапчы улууһун эргизин салайбыта, 10 оҕо амарах аҕата.

Герасим Степанович –улуустаабы бэтэрээн-ыспартыбыаннар сэбиэттэрин бэрэссэдээтэлэ, Чурапчы нэһилиэгин ытык Сүбэтин чилиэнэ, Муоратаабы байыаннай флокка сулууспалаабыттар түмсүүлэрин салайааччыта.

Кини устуорт тизмэтигэр албэтиксуруйар Улууспут хаһыатыгар „Сага олохо“, „Сахасира“, „Кыым“, „Спорт Якутии“ хаһыаттарга, сурунаалларга бу тизмэҕэ суруйууларга бэчээттэннилэр. Улууспут устуордун устуоруйатын кизник сырдатар, „Чурапчы—устуорт туюнута“ диэн икки томнаах кинигэ тахсытыгар ааптардартан биридэстэрэ „Чурапчы теннисчигэр“, „Чурапчы волейболистара“, „Кинилэр Чурапчыны аатырдыбытара“ кинигэлэрдээх. Итини таһынан устуорка аналлаах альбом-кинигэни бэчээтэппитэ, 2005 сылтан көһө сылдьар фото-быыстапкага элбэх нэһиликтэргэ, тэрилтэлэргэ туруорулунна.

- Устуорка аналлаах кинигэлэрэ:**
1. Чурапчы—устуорт туюнута—М. Е. Пермяков, В. М. Неустроев, Г. С. Платонов. 2013 с.
 2. Чурапчы—устуорт туюнута—В. М. Неустроев, Я. П. Ожонешников, Г. С. Платонов. 2015 с.
 3. Чурапчы теннисчигэр 2010 с.
 4. Чурапчы волейболистара 2012 с.
 5. Кинилэр Чурапчыны аатырдыбытара 2015 с.
 6. Чурапчы сүүрүк аттара 2019 с.
 7. Фото-альбом (буклет) 2017 с.
 8. Фото-быыстапка 2005—2019 с.

Устуорду таһынан араас хайыскаларга эмиз суруйар Чурапчылар –муоратаабы байыаннай флокка, „Эдийдэрим барахсаттар“, „Оҕо сааспыт биһигэ—интэринээт-оскуолабыт“, Д. Ф. Дьячковскай кинигэлэр, Чурапчылар перископ аннынан“, „Холбос 100 сыла“ альбомнар ааптардара. Үйэтигиэ, Чурапчы улууһун эргизэ сайдыытын көрдөрөр мусойу тэрийсиэ үлэлээбитэ.

Кинигэ сүрэхтэниитин иилээн-садалаан ыппыт „Сага олох“ хаһыат отделын эрдээктэрэ А. М. Слепцов кинигэ тутулун билиһиннэрдэ. „Чурапчы сүүрүк аттара“ кинигэ Дьокуускайга „Дани-Алмаз“ хампааньа аһаҕас акционернай уопсастыба типографиятыгар 16 бэчээтинэй илиис форматтаах 132 страницалаах бэчээттэнэн табыста. Үрдүк хааныстыбалаах мелованнай кумааҕыга элбэх өнгөөх уонна өнө суох хаартыскалардаах ончуллубут Көмпүүтүргэ таһытын, дизайнын Иннокентий Иннокентьевич Окоемов онорбут. Бэчээттэнэн тахсытын „Чурапчы“ ТХПК үбүлээбит.

Сага кинигэ туһунан киэн кэлэтии буолла. Тыл эппит дьон Герасим Степанович Чурапчыга устуорт сайдыытын сырдаттыга элбэтиксуруйарык, систимэлээхтик үлэлирин балиэтээтилэр. Биһиги улууспутугар ат сүүрдүүтүн туһунан элбэх хаартыскалаах, докумуоннарга олоһурбут ахтылардаах бу бастакы кинигэ буоларын эттилэр. Сүүрүк аттарбыт барахсаттар күлүмү сүүрүүлэрин, кыайы кынаттаммыт өрөгөйдөрүн киинэҕэ устубуттары экранна көрдөрбүттэригэр тэнигэ ыалдыа, үөрэ-көтө олордубут. Улуустаабы ат устуордун федерациятын салайааччы Николай Аржаков бу кыайылар улууспут бар дьонун өйбүлүнэн ситиһиллэбиттэрин этэн туран тиризньэргэ Дмитрий Осиповка, сүүрдээчигэ Анатолий Куликинна, аттары көрүүгэ-харайыыга үлэлэһэччилэргэ махтанна, инникитин ситиһиллэр өссө кэлэ тураппарыгар, онуоха бу кинигэ өйбүл-тирэх буоларыгар эрэнэрин биллэрдэ.

Герасим Степановичка улуус, Чурапчы нэһилиэгин салалталарын, Тыа хаһаайыстыбатын управлениетин, улуустаабы бэтэрээннар Сэбиэттэрин, суруналыыстар сойуустарын Чурапчытаабы салаатын, о. д. а. Махтал суруктара, балэхтэрэ туттарылыһылар.

Алексей СЛЕПЦОВ.



Прокуратура иһитиннэрэр

ДЬАЛАБАЙ СЫҢЫАН – БУРУЙУ ОҢОРУУ ТАҢЫМА ҮРДҮҮРҮН МЭКТИЭТЭ

Быйыл 8 ый түмүгүнэн буруй ахсаана 9,3 % үрдээн турар, ол эбэтэр 117 буруйга тэннэстэ. Уоруу ахсаана 18-тан 27-гэ диэри, массынаны күрэтэн барыы (уҕуон) 3-тэн 5-кэ диэри улаалпыттар. Уоруу 80%-на, оттон күрэтэн барыы толору арыллыбыт.

Маньык көрүннээх буруй ахсаана улаатарыгар хас да төрүөт баар. Олортон биридэстэрэ – сыаналаах малы (төлөпүөнү, массынаны уонна да атыны) бас билээччи бэйэтинэн малыгар-салыгар дьалабайдык сыһыаннаһыта буолар.

Холубура, быйыл бас ыйын 18 күнүгэр Чурапчыга К.Маркс аатынан уул. 12/1 №-дээх дьэитин утары олорор уол кулүүһүн тылын ылбакка матасыкылын хаалларан барбыт. Ону аһан иһэр итирик киһи кулүүс тылын көрөн, сонно матасыкылынан собуоттаан күүрээпит. Уоруйах матасыкылынан бэйэтин дэриэбинэтигэр тийэн, ону ыһа, кисти олордобуна, полиция үлэһиттэрэ тийэн тулпугтар. Уоруйабы көрбүт туоһу биллэрбитин түмүгэр дьыала арыллыбыт.

Итинник түбэлтэ балаган ыйын 6 күнүгэр “Агро-” УЭТ салыраапкаҕа буолла. Өймөкөөнтөн

массынанын хатаабакка каассаҕа тийбит. Ити кэмгэ аһан иһэр итирик уол массынанын күрэтэн илдьэ барбыт. Полиция тутубар диэри күрэтээччи массынаны тоҕо түһэн алдыаппыт.

Уорууга итиннээх майгыныыр түбэлтэлэр эмиз буолбуттар.

Быйыл олунньу 6 күнүгэр биэр дьахтар Чурапчыга Ленин аатынан уул. 51№-дээх дьэитигэр баар “Сбербанк” ПАО банкоматын хоһугар 15000 харчытын түһэрбитин көрбөккө барбыт. Онуоха кини кэнниттэн уочараттаан турбут киһи ити харчыны хомуйан, бэйэтигэр интэринээт. Видеозапиһы көрүү түмүгүнэн халуобунай дьыала арыллыбыт.

Ити, билсибикит курдук дьон сыаналаах малыгар дьалабайдык сыһыаннаһытыттан буруй тахсытын көрдөрүүтэ үрдээгинигэр “көмөлөспүтэ” үгүс.

Онон, убаастабыллаах аабааччылар! Малгытын-салгытын көрө-харайа сылдьын, буруйу оҥоруу төрүөтүн таһаарбаккытыгар ынырабын.

Иван ЯДРЕЕВ, Чурапчы улууһун прокурора, юстиция сүбэһитэ.

Тапталлаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит, Одьулуун нэһилиэгин олохтооҕо

МАТВЕЕВ Иван Семенович

65 сааһыгар ыарахан ыарыыттан эмискэ ыалдьан олохтон туораабытын аймахтарыгар, билэр дьонугар курутууан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ Мария Петровна, оҕолоро, сиэннэрэ.

Кутурбаммын тиздэппэр.

Күндү тапталлаах кэргэнэ Матвеев Иван Семенович уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Мария Петровнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр Дьокуускайдаабы медуцилицены бүтэрбиттэр ааттарыттан А.И. Коркин, М.В. Барахсанова, Е.С. Уарова, А.Е. Толстякова

Чакыр нэһилиэгин олохтооҕо, РСФСР норуот үөрэҕиритин туйгуна, СӨ үөрэх систимэтин бочуоттаах бэтэрээнэ, элбэх сизн, хос сизн тапталлаах эһэтэ

ФЛЕГОНТОВ Егор Алексеевич

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар Леняҕа, Луизаҕа, Людэҕа, сиэннэригэр дирик кутурбаммытын тиздэбит.

Хоптоботтон С.И. Сергеев, И.А. Филиппов, В.Р. Иванов уонна кинилэр дьэ кэргэттэрэ.

Кэриэстэбил

ДОБОРБУТ ТУҢУНАН СЫРДЫК ӨЙДӨБҮЛ

Бииргэ оҕо сааспыт ааспыт, бииргэ үөрэммит доборбут **Алексеев Семен Семенович** бу дьыл балаҕан ыйын 20 күнүгэр олохтон туораабыта биир сыла туолла.

Семен Семеновичи доботторо Алексей диир этибит. Кини 1959 с. от ыйын 10 күнүгэр Чурапчыга элбэх оҕолоох дьиз кэргэнэ 6-с оҕонон күн сирин көрбүтэ. Аҕатын аатынан Семен дьиз ааттаабыттар. Төрөппүттэрэ – аҕата Семен Дмитриевич, ийэтэ Мотрена Ивановна биһиги улуулугар биллэр, ытыктанар дьон этилэрэ.

Дьаарылланан, Чурапчы арҕаа баһынан дьоллоох оҕо сааһа ааспыта. Кыра эрдэбиттэн айылҕабы сылдыарын олус сөбүлүүрү. Оҕо эрдэбиттэн үлэҥэ сыстаҕас буола улаалпыта. Үлэһит ыал оҕото буолан бэйэтин сааһыгар сөптөөх үлэни барытын сатыыра. Дьонун, убайдарын кытары сылдыан элбэххэ үөрэммитэ. 1965 с. Чурапчы орто оскуолатын маннайгы кылааһыгар киирбитэ. Онтон ылата бииргэ үөрэнэн улаалпыт оҕолоро Семаннин ыкса добордоһон, орто дойдуттан барыар диэри сибээспитин быспатахпыт. 1977-1979 сс. Сабискэй Армия кэжэтигэр ытык изин топорон, сулууспалаан кэлбитэ. Дойдугар кэлээт, аҕата үлэлиир сиригэр, оройуоннаабы сельхозтехиникэҥэ орбуч-айынан үлэли киирбитэ. Ол үлэли сылдыан, Өлүөхүмэтэҥи сельхозтехникумна киирэн, электик үөрэбин бүтэрэн кэлбитэ.

1992 с. диэри үлэлээн баран МЖФ салаатыгар үлэлээбитэ. Ол курдук солхустарга фермалары кэрийэ сылдыан ынах ыыр аларааттары, хотоннору механизациялааһынна тус сыратын, сатабылын ууран туран үлэлээбитэ. Дьонун кылаатын киллэрсибитэ. Бииргэ үлэлээбит дьыно Семэммитин өрүү үтүө тылын ахталларын истэн үөрөбүт.

1992-1997 сс. Чурапчытаабы Агропромэнерго тэрилтэҥэ сантехиниһан киирбитэ. Үчүгэй исписалиис буолан, онно үлэли сылдыан, тэрилтэҥэ кинини Германияҥа үөрэттэрэ ыылпыта. Үөрэнэн кэлэн улуулугар сана хочуоллары танан олоххо киллэрсбитэ. Бу тэрилтэҥэ үлэли сылдыан бэйэтин эйгитигэр идэтин топору баһылаабыт исписалиис буоларын өссө төгүл дакаастаабыта. Кэлин олох уларыйан, 1998 сылтан 2017 сылга диэри ОДьКХ тэрилтэтигэр итинни хаан-чыгар отделга үлэлээбитэ. Ол курдук электросыбаарсыһын, хочуолунай операторынан, слесарынан үлэлээбитэ. Семен онно да үлэһит быһытынан сирдэрбэтэҥэ. Бииргэ үлэлиир дьыно убаастыыллара биһиги доборбут Семан холку сэмэй, көнө майгылаах этэ. Мэлдьи үөрэ-көтө сылдыара, элбэх көпсөөннөөх буолара. Кини сатаабаты дьиз суоҕа. Кини көрдөстөбүнэ, хаһан да аккаастаабат этэ. Үчүгэй сыбаарсык буолан ынырыыҥа сылдыара. Бииргэ үөрэммит доботторун дьизлэригэр систизмэлэрин тартан биэрбитэ, олбуордарын, оҕохторун онорбута. Олус турган туттунуулааҕа, хаанысты баалаахтык сыбааркалыыра.

Айылҕабы сылдыарын, булттуурун олус сөбүлүүрү. Саас уонна күтүн хайаан да дурда оностон куска сытара. Дурдатыгар кыра оҕох онорон онон сылытынара. Булт сезона сабаланыан инниттэн малын-тэрилин балаһаммитинэн барара.

Күндү киһибит сырдык мөссүөнүн хаһан да умнуохпут суоҕа, тус олоҕо, үлэлээн-хамсаан ааспыт кэмнэрэ биһиэхэ, бииргэ үөрэммит доботторугар, куруутун холобур буолуоҕа.

Чурапчы орто оскуолатын 24-с ылуһа.

ТАПТАЛЛААХ ЭДЬИЙБИТ КЭРИЭНИГЭР

Чурапчы оройуонун Мындаҕаайы салиэнньэтин олохтооҕо ытык-мааны эдьийбит, ийэбит тэнэ киһибит **Николаева Ирина Иннокентьевна** бу дьыл балаҕан ыйын 24 күнүгэр ыарахан ыарыттан биһиги кэжэбиттэн туораабыта биир сылын туолла.

Тапталлаах эдьийбит Ирина 1952 сыл аҕунуу 24 күнүгэр Иннокентий Михайлович уонна Екатерина Гермогеновна Николаевтарга бастакы күүтүүлээх оҕонон төрөөбүтэ. аҕыс оҕолоох улахан дьиз кэргэн бастакы оҕото буолан дьонугар, бииргэ төрөөбүттэригэр саамай тутуах ийэ тэнэ киһибит этэ.

Эдьийбит сэттэ сааһыгар оскуола боруогун атыллаабыта, пионерга комсомолга киирэн, оҕо-оҕо курдук үөрэнэн, оскуолатын этэнгэ бүтэрибитэ. Оччотооҕу, "Оскуола-производство-үрдүк үөрэх" дьиз ынырыһын кылааһын оҕолорун кытары фермаҕа ыаныһыкытты тахсыбыта. Кыстык Күдгэ ферматыгар таһаарылаахтык үлэлээбитэ. эдэр, хоһуун үлэһит кыыс коммунистическай үлэ удаарыһына буолбута. Дьонугар көмө буолаары 1974 сыллаахха Дьокуускай даабы медицинскэй училищеҥа үөрэнэ киирбитэ, ситиһилээхтик үөрэнэн, биэлсэр идэтин баһылаан, төрөөбүт дойдугар үлэли кэлбитэ. Бастаан вызовой биэлсэринэн, онтон патронажнай биэлсэринэн үлэлээбитэ. Ураты кыһамнылаах, дьирин билиилээх буолан дьон махталын ылбыта. Оччолорго да оҕо төрөһүнэ элбэх этэ, барыларын дьизэнэн кэрийэ сылдыан нэдиэлэ айы көрөрө-истэрэ, эдэр ийэлэргэ куруутун субэли сылдыар кыһамнылаах, үлэтигэр бэринилээх, билиилээх, идэтин топору баһылаабыт эмчит этэ. "Ыалдыар оҕону көрөн-истэн, илиитин сылааһынан имэрийэн биэрдэһинэ, оҕо чэлчии, сэргэхсийэ түһэр" дьиз оччотооҕу ийэлэр билигин да махтаналлар.

Эдьийбит наһаа элбэҥи ааҕара, сурунаал, хаһыат, кинигэ бөбөнү суруйтарара. Тугу эрэ сонуну, сананы билэрин хасыһан туран үөрэтэрин сөбүлүүрү. Кини – Мындаҕаайыга аан бастаан матасыкыл ыылпыт кыыс, инкубатор кууруссаны, козаны бастаан ииппит, садовая мортньобону, уохтаны, арбуһу, дьэдэни бастаан опордубут

хаһаайка буолар. Эдьийбит Ирина баара-суоҕа 35 сааһыгар улаханник ыалдыан, инбалиит буолар. Үлэ үлүгэр сылдыыбыт эдьийбит барахсан санаатын түһэрбэккэ, оҕурут арааһын үүннэрэн, кэтэх хаһаайыстыбатыгар үлэлээн, бырааттарын, балтын ыал онортоон, атахлыгыгар туруорсан, оҕолорбутун көрсөн хара өлүөр диэри биһиги туспутугар түбүгүрбүтэ. Эдьийбит сатаабатыга дьиз-түбүгүрбүтэ. Эдьийбит истэнэрэ, бэйэтин суох – тугу барытын истэнэрэ, бэйэтин мындыр толкуйунан танас арааһын эгэрбэни, бэргэһэни тигэрэ, баайара, оҕуруо анньара, сизл хатара, хас бириддибитигэр кини тугу эмит анаан онорбут буолара. Эдьийбит тотоһу, минньигэс астааҕа – оҕурут аһынан араас кэнсиэрбэтэ тууһаммыт таглэйэ, барыанньата хаһан да буллэт этэ, сир астыырын наһаа сөбүлүүрү, доруобуйата уйбаттар да, сүрэгин баҕатынан айылҕабы тахса турара.

Айылҕаттан айдарылааҕа сыһыа баайа арыллан, кыһалҕалаах дьыно тостубут унуоһу тутан, хааннаан, түөннээн илбэйэн хаһан да, кимизхэ да аккаастаабакка, төһө күүһэ-кыаҕа тийэринэн, көмөлөһөр этэ. Эдьийбит төһө да бэйэтэ ыал буолбаттар, оҕо төрөппөтөр, мунура суох тапталын, олоһун бүтүннүү биһиэхэ – алта быраатыгар, балтыгар, кинилэр оҕолоругар, сиэннэригэр анаабыта. Саха дьахтара хайдах буолуохтаабын биһиги эдьийбитигэр топору көрөрбүт. Олоһун тухары үлэни өрө тутан опорбута, чизһинэй көнө майгыта, хайдах да ыарахаттартан толлубат хорсун санаата, мындыр толкуйа, субэтэ-амата, дьыно үтүө сыһыана биһиэхэ холобур буолар. Ийэбит тэнэ киһибит, эдьийбит биһиги олоһу сыаналыырга, төрөөбүт дойдубутун таптыырга, дьону кытта үтүө сыһыанна, тухтан да толлубат буоларга үөрөппүтүгэр, бары онубутун булан атахлыгыгар турбуллуугар махталбыт мунура суох. Тапталлаах Эдьийбит барахсан сырдык мөссүөнэ сүрөхпитигэр, өйбүтүгэр куруутун баар...

Бырааттара, балта, кийииттэрэ, күтүөтэ, сиэннэрэ, сиэн кийииттэрэ, сиэн күтүөттэрэ, хос сиэннэрэ, аймахтара.



КҮНДҮ УБАЙЫТЫН СУОХТУУБУТ...

Биһиги дьиз кэргэнэ бииргэ төрөөбүттэр улахан убайытын баһылайы бу олон кэлбит олохпугар бары күндүтүк санаан, тумус туттан каллибит. Билигин даҕаны убайыт сырдык мөссүөнэ күүстээх ахтылҕан буолан кэлэр.

Талтыыр убайыт, аҕабыт, эһэбит, добор киһибит, үлэ бэгэрээнэ, Хоту көһөрүллүү кыттылааҕа, "Сэри сыйларын оҕолоро" баһилээх Дьокуускай куорат олохтооҕо **Макаров Василий Федорович** орто дойдуттан барыта бу дьыл балаҕан ыйын 22 күнүгэр 40 хонуга туолла.

Убайыт 1937 с. ахсынны 18 күнүгэр Чурапчы улуунун Сылан нэһилиэгэр Бэрэ учаастаһын Дирин Күөлүгэр ийэбитинэн эһэбит Михаил Дмитриевич Сивцев кыстыгар төрөөбүтэ. Ийэлээх аҕабыт Анастасия Михайловна, Федор Васильевич – Элэн Суэдэр Макаровтар дьиз кэргэннэригэр бастакы оҕонон күн сирин көрбүтэ. Оҕо сааһа тапталга билгэнэн, кэрэ айылҕалаах, мааны күөлүрдээх Бэрэ сирин Дирин Күөлүн, Бас Күөлүэ сайылыһын күөх дуолугар ааспыта.

Убайыт 5 саастааҕар Дьокуускайга киирэн олобруттар. Онтон күүс өттүнэн Хоту көһөрүллүүгэ хабыллан, Булун оройуонугар Күлүүргэ балык булдугар утаарыллыбыттар. Онон убайыт оҕо сааһыгар тоһуу-хатыы, ачыктааһын, сэрии ыар кэмнэрин этэнэн-хаанынан билбитэ.

Сэрии кэнниттэн норуот хаһаайыстыбатын, дойдуну чөлүгэр түһэри кэмнэрэ сабаламмыттар. Сабискэй норуотка, саха сиригэр ыарахан, күүрээһнээх үлэ үгэнэ оргуйбута.

Төрөппүттэрибит, аҕабыт Кытааннах сельпугар үлэҥэ ананан тахсаллар. Онон убайыт Кытааннах 7 кылаастаах оскуолатын бүтэрибитэ. Чөл

чэгиэн туруктаах уолнаан успуорка, чуолаан хайыһарга, сахалыы атах соннууларыгар, өлөйбөлгө, кэлин нэһилиэгинчизин араас таһымнаах күрөхтэһиилэргэ көмүскүүрү. Оччотооҕу ыччат сизринэн колхуос ыарахан үлэтигэр, от үлэтигэр миккиллэн улаалпыта. Сааһа ситэн, Армияҕа ынырыллан, Читаҕа иккис байыаннай чааска түөрт сыл сулууспалаабыта. Армияттан кэлээт, дойдугар Бэрэҕэ, Улахан Күөлгэ колхуоска кыһыннары-сайыннары үлэлиир.

Убайыт 1967 с. ыал буолан, икки оҕолонон, эһэ буолар дьолун билбитэ. Санаспыһынын Роза Габбасовнаһын Дьокуускайга үлэлээн-хамсаан олохсуйбуттара. Санаспыт биэлсэр идэлээх этэ. Оттон убайыт 40-тан тахса сыл Дьокуускай куорат улахан тутууларыгар слесарь-монтажниһын, сыбаарсыһын таһаарылаахтык үлэлээбитэ, жин куоракка 56 сыл опордо. Кини дьонун үлэһит, булчут, үтүө майгылаах, барыбытыгар холобур буолар ыал амарах аҕата, тапталлаах кэргэн, эйбэс эһэ, ытыктанар убай, үтүө аймах этэ. Ол курдук дьонун, аймахтарын, үөрэххэ туттарсар оҕолорбутун, бииргэ төрөөбүттэрин, ийэлээх аҕатын куруутун үөрө-көтө көрсөрө, туох баарынан көмөлөһө, субали-амалыы сылдыара. Хаһан да сибээһин быспакка, наада буоллаһына дьизтигэр опордон, туох кыһалҕалаахтыгы тэнэ быһаарсан, куруутун көмө-тирэх буолара. Кини кыһамныһын билигин элбэх ыччат үөрэхтэнэн, үлэһит дьон буоллулар. Онон убайыт барахсанна махталбыт мунура суох.

Убайыт баһылай кыра сааһыттан эһэтин, аҕатын, аймах дьонун үтүө сыһыаннарынан куска, куобахха, булка, балыкка байанайдаах булчут буолан дьонун үөрдэрэ. Айылҕаны кытта алтыһарын олус сөбүлүүрү. Ордук от кэмин, булка сылдыарын, алааска, үүтээнгэ

хонорун тухтааҕар да ордороро. Бочуоттаах сынньаланна тахсан баран убайыт булт абылаһгар күүскэ ылларбыта.

Доботторун, бырааттарын, күтүөтүн кытта араас булка, дьыл хайа да кэмигэр үлүһүйэн сылдыара, байанайдаах булчут этэ. Кини үс хаһан эһэни бултаан үөрбүтэ. Куруутун булчут, эрэллээх ыттардааҕа. Ыттарын олус сөбүлүүрү, көрөрө-истэрэ. Ону тэнэ аттаах буолара. Биир саас, 70-чалаах сылдыан, Дьокуускайтан аһынан ыныыр үрдүгэр айаннаан, Төнүлүгэ хонон баран, Мугудайга кэлэн турардаах. Сааскы булт кэмэ этэ, ыһын илдэ сылдыара. Сапгы дойдугар Сыланна айаннаабыта.

Тапталлаах убайыт ханна да сырыттар, үлэни өрө тутара. Ол курдук, доботторугар, бырааттарыгар, күтүөтүгэр оттуур бултур алаастарга үүтээн тутан олоххо киллэрибитэ. Уопсайа 7 үүтээн тутан, бэйэтин куруук санаата туар үтүө өйдөбүннүктэри хаалларда. Кини олус сайаҕас майгылааҕа, үтүө суобастааҕа, сырдык санаалааҕа. Убайыт Дьокуускайга Залонка опорбута. Ыкса ыаллара кинини таптаан, "Дядя Вася", оттон чугас дьыно "Убай Баһылай" дьиз ыныраллара. Оҕолоро Фарида, Василэ, сиэннэрэ, бука бары аймах-хаан дьыно, доботторо, бииргэ төрөөбүттэрэ, биир дойдулаахтара ахта-саныы, аатын ааттата сылдыахтара.

Тапталлаах ытыктыыр, күндү убайытын баһылайы истинник өйдүү-саныы, ахта, махтана сылдыахпыт.

Кини сырдык, кэрэ сэмэй мөссүөнүн хаһан да умнуохпут суоҕа.

Күндү убайыт, быдан дьылларга бырастыы. Бииргэ төрөөбүттэрэ, оҕолоро, аймахтара.



Кылааһынай эрдэктэр - Л.В. ГОРОХОВА, Энциклопедия сирдэгэр, сурук отдела - А. Н. ЗАХАРОВА, Энциклопедия тыа хаһаайыстыбатын отдела - А.М. СЛЕПЦОВ, Карсаһыдан - М.В. ПЕТРОВА, Танаваны - М.В. ПЕТРОВА, Бачээтэҥэ - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствота, Чудаччы улуун "Саһа олох" редакциянай-издательскай холбоһон автономнай учреждение, Российскай Федерация Россияндар СР управлениһыгар 2012 с. кулун тулар 15 күнүгэр регистрациялаһыт нүмэрэ - ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель, адырыһа: 678570 Чуралчы с/п, Карл Маркс уул., 26 "а", Телефоннарбыт: редактор - 41-332, оҕолор - 41-265, 41-356, E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, Instagram: @sanaoloh

Бачээкэ саһаҕа: № 72 (11629) Кээһийэ: 1.5 бач. лине Аһсаһа 1050, Хаһыат сыаната: 15